

Austatud lugeja!

Keset kiiret heinaaega kirjutan mina toimetaja veergu. Sest Juridica ilmub siis, kui vajalik hulk artikleid on toimetuse parima äranägemise järgi avaldamisküpsed.

Raha on alati vähe. Seda juttu on ilmselt räägitud sama kaua, kui rahast sai maksevahend. Kui mõni aeg tagasi oli avaliku sektori põhiline jutt, et meile ei saa panna ülesandeid juurde, sest ressursi pole, siis nüüd näikse laev muutnud suunda. Öeldakse otse välja, et me ei täida neid meile pandud ülesandeid, milleks meil ressursi pole. Võimalik, et julgeid oli varemgi, kuid minu teadvusesse jõudis see esimest korda läbi prokuratuuri. „Kriminaalasjad (eelkõige KarS § 120, § 121 lg 1, § 199 (v.a lg 2 p-d 1, 2, 3, 6 ja 8), § 201 lg 1, § 209 (v.a lg 2 p-d 2, 3 ja 5), § 213 lg 1, § 215 lg 1, § 263 lg 1 p 1, § 266 lg 2, § 344, § 345, § 423¹), mille puhul toimepanija on küll tuvastatud, kuid milles menetluse mõju ja toimingutele kuluva ressursi tasakaalu arvestades ei ole uurimistoimingute läbiviimine otstarbekas, jäävad ootele kuni leitakse vajalik ressurss.“ (Riigi peaprokuröri juhised möödunud aasta naistepäevast). Aasta hiljem sekundeeris sellele Maksu- ja Tolliameti peadirektor, kes intervjuus Vikerraadios 26.04.2024 deklareeris samuti otstarbekuse põhimõttest lähtumist. Servapidi kirjutavad siinses Juridicas sellest Karel Miisna ja Revo Krause.

Hindan ausust väga kõrgelt, ilmselt kõrgemini kui ühtki teist väärtust. Tegelikult oli ju ammu teada, et teatud asjadega lihtsalt ei tegeleta. Nagu ütles mulle kunagi üks politseinik: toimik istus kapis ja ootas aegumist. Või nagu kirjutas maksuhaldur ühes väga suurt kõlapinda omanud pankrotimenetluses: kuna pankrotivara puudub, ei pea me maksurevisjoni läbiviimist majanduslikult otstarbekaks. Pangem seejuures tähele: mõlemad nimetatud valdkonnad – nii kriminaalmenetlus kui ka maksumenetlus – lähtuvad legaliteedipõhimõttest. Maakeeli: neil on menetlemise kohtustus.

Kuidas jõudsid asutused selliste avalduste ja praktikani? Ilmselt seeläbi, et kui teemaks oli mõne täiendava koosseisu kehtestamine, menetlusosaliste õiguste laiendamine, mingi uue protseduurinõude sisseviimine vmt, siis ei võetud nende ressursiargumente lihtsalt kuulda. Nii ei jäägi riigiasutusel muud üle, et teha rehkendusest pool – tervet lihtsalt ei jõua.

Jaanika Puusalu ja Eda Sieberk kirjutavad oma artiklis, et ühiskonnas valitsevad väärtused ja normid seatakse sisse ning valideeritakse läbi avaliku diskussiooni. Ehk siis: me peame arutlema, s.o rääkima, kuulama, kaasa mõtlema. Ka selle üle, kas riigiasutus siiski võib oma ülesannete paletist teha noppeid. Või tuleks minna pigem seda teed, et kui riigil raha pole, siis tuleb ülesandeid vastavalt õgvendada. Aga terve rehkendus lihtsalt tuleb ära teha. Riigi tõsiseltvõetavuse pärast.

Ma tean küll, mida öeldakse – nad kõik seal on laisad. Kui nad oleksid virgad, siis saaks kogu hein tehtud ning jääks veel jaksu ka lauluks ja tantsuks. Juht, kes ei suuda alluvatest seda kõike välja pigistada, on halb juht ja tuleb asendada paremaga. Muidugi on ka laisku töötajaid ja halbu juhte. Kuid ehkki me kohtutes töötame kõik eri laua taga, siis järjest rohkem oleme pilku oma laualt tõstes sunnitud tõdema: nad seal lihtsalt ei jõua.

Tegelikult on küsimus väga lihtne: mida me tahame? Kas seda, et riigi ülesannete üle peaks otsustama seadusandja? Või anda siin otsustusõigus tööpoolsest asutuse juhile? Sest kui me paneme asutusele mustmiljon ülesannet ja ressursiargumendil teeb ta nendest valiku, siis lõppkokkuvõttes otsustab ülesannete üle asutus ise. Sest see pole enam valik „kuidas“, vaid „kas“.

Ants Nõmper pakub oma artiklis ressursiprobleemi lahendamiseks välja sellised abivahendid nagu privatiseerimine, taaskasutus ja tehisintellekt. Ma lisaks siia neljanda: riigireform. Jüri Raidla ütles täna Kuku raadios Olari Taalile viidates: riigireformiga hakatakse tegelema alles siis, kui kriis on muutunud tõeliselt sügavaks. Äkki on see hetk nüüd käes?



Katrin Prükk